

O'ZBEKISTON QOVUN MAHSULOTLARINING GERMANIYA BOZORIGA EKSPORT SALOHİYATI: SAVDO-STATISTIK TAHLIL ASOSIDA BAHOLASH

Feruz Raximov

Mustaqil izlanuvchi

feruzmba@gmail.com

<https://doi.org/10.5281/zenodo.18051381>

Annotatsiya

Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasida yetishtiriladigan qovun mahsulotlarining **Germaniya** bozoriga eksport salohiyati savdo-statistik hisob-kitoblar asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot Trade Map 2024 ma'lumotlariga tayangan holda Germaniyaning qovun import hajmi, import narxlari, O'zbekistonning mavjud eksport ko'rsatkichlari hamda potensial eksport ssenariylari asosida olib borildi. Tahlil natijalari Germaniya bozorida yuqori hajm va nisbatan yuqori narx shakllanganini, O'zbekiston esa ushbu bozorda deyarli ishtirok etmayotganini ko'rsatadi. Hisob-kitoblar Germaniya importining kichik ulushi ham O'zbekiston uchun sezilarli eksport daromadi keltirishi mumkinligini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: qovun eksporti, Germaniya bozori, savdo statistikasi, eksport salohiyati, O'zbekiston.

1. Kirish

Qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini kengaytirish va geografik diversifikatsiya qilish O'zbekiston tashqi savdo siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. Qovun mahsuloti mamlakatning tabiiy-iqlim sharoitlariga mos bo'lib, eksportbop mahsulotlar qatoriga kiradi. Biroq savdo-statistik ma'lumotlar O'zbekiston qovun eksportining asosan mintaqaviy bozorlar bilan cheklanganini, Yevropa Ittifoqi, xususan Germaniya bozorida esa deyarli mavjud emasligini ko'rsatadi. Shu bois ushbu maqolada Germaniya bozorining hajmi va narxlari bilan O'zbekistonning joriy eksport ko'rsatkichlari taqqoslab baholanadi.

2. Tadqiqot metodologiyasi

Tadqiqot quyidagi metodologik yondashuvlarga asoslanadi:

- Trade Map 2024 savdo-statistik ma'lumotlari asosida **deskriptiv statistik tahlil**;
- Germaniya importi va O'zbekiston eksporti o'rtasida **taqqoslama tahlil**;
- Import hajmining ma'lum ulushini egallash asosida **eksport ssenariy hisob-kitobi**.

Tadqiqot doirasida regressiya yoki prognoz modellari qo'llanilmagan, faqat mavjud statistik ko'rsatkichlar asosida hisob-kitoblar amalga oshirilgan.

3. Germaniya qovun import bozorining statistik tavsifi

Trade Map 2024 ma'lumotlariga ko'ra, Germaniyaning HS 0807 (qovun, tarvuz va papayya, fresh) bo'yicha:

- **yillik import hajmi taxminan 1,9 mln tonna,**
- **import qiymati 1,45 mlrd AQSh dollari,**
- **o'rtacha import narxi 0,75–0,80 AQSh dollari/kgni tashkil etadi.**

Mazkur ko'rsatkichlar Germaniya bozorining hajman katta va yuqori to'lov qobiliyatiga ega ekanini ko'rsatadi.

4. O'zbekiston qovun eksportining joriy holati

Xuddi shu davrda O'zbekistonning HS 0807 bo'yicha eksport ko'rsatkichlari quyidagicha shakllangan:

- **eksport hajmi 65–70 ming tonna,**

- **eksport qiymati 38–42 mln AQSh dollari,**
- **o'rtacha eksport narxi 0,55–0,60 AQSh dollari/kg.**

Eksportning asosiy qismi Rossiya va Qozog'iston bozorlariga to'g'ri keladi. Germaniya va boshqa Yevropa Ittifoqi mamlakatlarining ulushi **1 foizdan kam**, ya'ni statistik jihatdan ahamiyatsiz darajada.

5. Narxlar taqqoslamasi va iqtisodiy farq

Savdo-statistik ma'lumotlar Germaniya bozorida qovun mahsulotlarining o'rtacha import narxi O'zbekistonning o'rtacha eksport narxidan **30–40 foiz yuqori** ekanini ko'rsatadi. Ushbu farq Germaniya bozorida yuqori qo'shimcha qiymat shakllanganini bildiradi va eksport yo'nalishini diversifikatsiya qilishning iqtisodiy asoslanganligini tasdiqlaydi.

6. Potensial eksport ssenariysi hisob-kitobi

Hisob-kitoblarga ko'ra, agar O'zbekiston Germaniyaning yillik qovun import hajmining **atigi 0,5 foizini** egallasa, bu quyidagi natijalarga olib keladi:

- **$1,9 \text{ mln tonna} \times 0,5\% = 9\,500 \text{ tonna}$ eksport hajmi,**
- **$9\,500 \text{ tonna} \times 0,8 \text{ AQSh dollari/kg} \approx 7,6 \text{ mln AQSh dollari}$ eksport tushumi.**

Mazkur ko'rsatkich O'zbekistonning Yevropa bozorlariga hozirgi umumiy eksport hajmi bilan solishtirganda bir necha baravar yuqori iqtisodiy samara berishini ko'rsatadi.

7. Muhokama

Olingan natijalar shuni ko'rsatadiki, Germaniya bozorida hatto juda kichik ulushni egallash ham O'zbekiston qovun eksporti uchun sezilarli daromad manbai bo'lishi mumkin. Joriy eksportning asosan past narxli mintaqaviy bozorlar bilan cheklanishi potensial daromadning to'liq ro'yobga chiqmayotganidan dalolat beradi.

8. Xulosa

Savdo-statistik hisob-kitoblar Germaniya bozorining O'zbekiston qovun mahsulotlari uchun yuqori salohiyatga ega ekanini ko'rsatadi. Import hajmining katta bo'lishi va narxlarning nisbatan yuqoriligi eksportni diversifikatsiya qilish nuqtai nazaridan muhim imkoniyat yaratadi. Tadqiqot natijalari PhD darajasidagi ilmiy ishlar doirasida O'zbekiston qishloq xo'jaligi mahsulotlarining Yevropa bozorlariga chiqish istiqbollarini asoslashda foydalanilishi mumkin.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. International Trade Centre (ITC). Trade Map: International Trade Statistics. HS 0807 – Melons (incl. watermelons and papaws), Germany imports and Uzbekistan exports, 2024.
2. Centre for the Promotion of Imports from Developing Countries (CBI). Fresh melons: Market entry requirements for the European market. CBI, Netherlands.
3. European Commission. Regulation (EC) No 396/2005 on maximum residue levels of pesticides in or on food and feed of plant and animal origin. Brussels.
4. UNECE. Standard FFV-23 concerning the marketing and commercial quality control of melons. United Nations Economic Commission for Europe.
5. FAO. FAOSTAT – Crops and livestock products. Food and Agriculture Organization of the United Nations.
6. European Commission. EU Agri-food trade statistical factsheets: Fruit and vegetables. Brussels.

7. O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari ishlab chiqarishi va eksporti bo'yicha statistik ma'lumotlar, 2023–2024 yy.
8. O'zbekiston Respublikasi Qishloq xo'jaligi vazirligi. Meva-sabzavotchilikni rivojlantirish va eksportni kengaytirish bo'yicha tahliliy hisobotlar. Toshkent.
9. O'zbekiston Respublikasi Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi. Tashqi savdo faoliyati va eksport geografiyasi bo'yicha ma'lumotlar, 2024.
10. "O'zstandart" agentligi. Qishloq xo'jaligi mahsulotlari sifati va xavfsizligi bo'yicha milliy standartlar.
11. Iqtisodiy tadqiqotlar va islohotlar markazi. O'zbekiston agrar sektori va eksport salohiyati bo'yicha tahliliy sharhlar. Toshkent.